

Dr. Horváth István

Jubileumára emlékezett a város. Nem volt nagyszabású az ünnepség, hiszen az ok sem régi keletű: Salgótarján 1922-ben lett város. Formálisan. Éppen ezért az emlékezés is ezt tükrözte és folyamatában döntő súllyal szerepelt az 1945 óta eltelt korszak. Érthető. A városban akkor születtek meg azok a feltételek, amelyek az alkotó emberi tevékenység lehetőségét teljessé tették. Teljessé, a szó legigazibb értelmében. Teljessé a társadalmi munkavégzés minden szintjén. A várossá nyilvánítás évfordulója sok egyéb mellett jó értelmű apropót kínált arra is, hogy emlékezzünk létrehozott értékeinkre, vizsgáljuk tevékenységünket. Ehhez a város történetének elemzése – politikai, ideológiai szempontból is – jó segítséget adott. Így kapott jelentős teret az 1919-es év, az elnyomottak mozgalma a Horthy-korszakban, a nagy alkotások létrehozásának időszakára 1945 után. Ezek olyan tevékenységsort takarnak, amelyben a fejlődésnek kezdetén álló intellektus magas eszmei erkölcsi magatartással párosult. Ebben a folyamatban a cél és tevékenység szoros összhangja valósult meg. S ennek eredményei nyilvánvalóak. Ez adta az ünnepségek erejét.

A város újjászületésének, azaz valóságos kialakulásának folyamata szocialista viszonyaink között kezdődött el. Ez lényegében ma is meghatározza az itt élők magatartását, szemléletét. A város helyzetéből adódóan ez sokszor úgy hatott az itteni társadalmi gyakorlatra, hogy az igény – éppen a sajátos körülmények folytán – elsősorban az anyagiak megteremtése felé fordult. A város történetében, a korábbi időszak káros hatására, az értelmiségi foglalkozású csoport nem volt stabil, rendezett. A túlzóan degradáló általánosítás deformálta a közvéleményt, és a minduntalan viszonyítgatás sem kedvezett az e csoport körében kialakult saját gyakorlatnak. Ez a szemléleti és gyakorlati fogyatékoság – szubjektív minősége folytán – torzította cél, tevékenység, magatartás harmóniájának építményét. A „nagy lehetőség” tudata, amely nemcsak a termékek előállításában közvetlenül résztvevőkre hatott, hanem a város szellemi erőit is orientálta, egy ideig nem a kedvező irányban alakította az utóbbiak gyakorlatát. A teljes emberi – jelen esetben nélkülözhetetlen alkotó – tevékenységhez szükséges mozzanatok kissé háttérbe szorultak, és főleg a rutinmunka, a mindennapi ismeretek reprodukálása valósult meg. Amihez azt is hozzá kell tennünk, hogy az e reprodukcióban résztvevők száma nem volt túlságosan magas, és hogy a folyamatot irányítók köre gyakran változott.

A korszak adott politikai viszonyai és sajátosságai között egyre erőteljesebb kényszerítő erővel jelentkezett az igény, hogy szocialista viszonyainkhoz, a városhoz jobban simuló gyakorlat honosodjék meg ezen a területen is. Ez a felmérés tükröződött abban az 1964-es politikai döntésben, amely elemezte az értelmiség helyzetét, alapvető jellemvonásait, és mind ebből máig is érvényesen meghatározta a fejlődés irányát. Lényegében ezzel a határozattal vált teljessé az értelmiség elé állított követelmény-rendszer, amelynek a konkrét feladatmeg-

jelölésen túl elvi jelentősége volt. Elsősorban mert tovább mozgította politikai, ideológiai életünk helyes irányú fejlesztését, másrészt pedig azért, hogy a – társadalmi gyakorlat és az értelmiség oldaláról egyaránt – spontánul jelentkező igényeket korlátok közé szorította, a feladatok végrehajthatóságának érdekében megfelelő feltételek biztosítása után látott, a kettő közötti összhang megteremtésére törekedett. Ennek a szemléletnek és politikának a terméke az MSZMP városi bizottságának határozata, amely öt éves távlatban megjelölve a városban szükséges szakemberek számát, szabta meg az itt élők feladatát. Ettől az időszaktól fogva a politikai gyakorlat helyes irányban és megfelelő arányban segítette az értelmiséget szellemi alkotó tevékenységének kibontakozásában. A döntés helyessége a csoport számszerű gyarapodásán és alkotó tevékenységén is mérhető. A kiegyensúlyozottabb körülmények között a rájuk szabott feladat sem lehetett más, mint ami társadalmunk, s a város fejlődéséből következhetett.

Az értelmiségi foglalkozású csoport valóságos és naprakész struktúráját nagyon nehéz meghatározni. Az előfordulás sokfélesége és mennyisége azonban utal az előzőekben leírt feladatok, a differenciált mennyiségi fejlesztés teljesítésének mértékére is. Bizonyos, hogy a kedvező politikai társadalmi légkör itt is éreztette hatását. Az utóbbi évek néhány adata igazolja a fejlődést.

	1968	1971
Orvosok száma	147	168
Pedagógusok száma	416	465
Iparban alkalmazott mérnökök, közgazdászok száma	147	225

Ha a termelő szférát vesszük szemügyre, az eredmény nyilvánvaló: a városban, az iparban folyó rekonstrukciós tevékenység, a termelés korszerűsítése az irányításban is jelentős előrelépést feltételez. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a termelés technikai, technológiai követelményeit kutatók, a szervezés tökéletesítésével foglalkozó közgazdászok, műszakiak megnövekedett létszámára és erejére egyre jobban számítanak a politikai és gazdasági vezetők. Ezzel azonos ritmusban gyarapodott a tudományos kutatásban, szakmai, ideológiai továbbképzésben résztvevők köre is. Mindebből egyenesen következik, hogy tevékenységük eredménye a megváltozott, korszerűbb munkakörülményekben, az emberek jobb közhangulatában mérhető le. A műszaki tudományos eredményekhez hasonlóan kedvező jelenségeket – amelyek már lassan folyamattá állnak össze – tapasztalhatunk a társadalomtudományok (helytörténet, szociológia, művelődéstörténet, stb.) esetében. Művészeink tevékenysége – különösen, ha a város méreteihez viszonyítjuk – méginkább figyelemre méltó. Kezdeti – bár biztató – azoknak a tevékenysége is, akik szépirodalmi ambíciókkal dolgoznak a városban.

A pozitív jelenségek ellenére tény, hogy a várossal együtt annak szellemi élete is a kamaszkorát éli. Ezért továbbra is nagy figyelmet kell fordítanunk az itt tapasztalható ellentmondások feloldására, hiszen haladásunk üteme a tapasztaltnál intenzívebb fejlődést feltételez.

A műszaki értelmiségnek például tudományos munkában csupán 8–10 százaléka vesz részt. De nem lehetünk elégedettek akkor sem, ha a többi értelmiségi – nevében jelzett színvonalú – munkáját vizsgáljuk. Hiszen a társadalomtudományi kutatások területén dolgozók közül százalékban szinte ki sem fejezhető az a kör, amely mai életünk vagy történeti múltunk rendszeres kutatására vállalkozik. Művészeti termékeink még ritkán kapcsolhatók az alkotó tevékenység más területeihez, mondandójuk gyakran kifogásolható. A TIT tevékenysége manapság anyagi jellegű kapcsolatok kiépítésében vagy azok megtartásában erőteljesebb; az értelmiség szervezéséből,

rendszeres foglalkoztatásából, a különböző értelmiségi rétegek közötti kapcsolatok kialakításában, azok stabilizálásában, igényeinkhez képest még mindig igen kevés részt vállal. Ezen a téren a szakmai társaságok (történelmi, pedagógiai, orvosi, műszaki stb.) szinkronjáról sem beszélhetünk. S persze az is figyelemre méltó, hogy a TIT tagjainak száma sem alakult megfelelően a városban: 1968-ban 141, 1971-ben 171 fő volt. (Mindez jelzi, hogy igen sok tennivaló halmozódott fel ezen a területen is: különösképp nagy a felelősségünk a speciális (például a Palócföld) és egyéb (például TIT, stb.) műhelyek ez irányú jellegének, vénájának erősítésében.)

Szükséges az értelmiségi tevékenység jobb megalapozása és egyidőbeni továbbfejlesztése, mert a politika, az irányítás által kialakított és követendő gyakorlatához számban és minőségben sem elegendő szálon kapcsolódik ez a réteg. A napjainkban folyó tevékenységre alapozva már most ki kell alakítani a jövő gyakorlatát. Ez, figyelembe véve a város helyzetét, kettős irányú lehet: egyrészt az alkotókedv erősítése az értelmiségi tevékenység minden területén, másrészt, a magasabb minőség felé előrehaladás az ismeretek továbbításában. E kettős feladattal az is elérhető, hogy értelmiségünk jobban fog élni a rendelkezésre álló lehetőségekkel és egyes feladatok és problémák megoldásával kialakíthatja sajátos hangját is.

Nagyon fontos, hogy az értelmiségi munkával „előállított” szellemi termékek visszahassanak a nagyobb közösségre, hogy közkinccsé váljanak. Az ehhez szükséges feltételek megteremtése elengedhetetlen ahhoz, hogy megvalósulhassanak a technikai, technológiai újítások, közérthetőek legyenek a művészeti alkotások, ismertté váljanak napjaink társadalmi fejlődéséről, a városról készült tanulmányok. Az értelmiségi tevékenység lényeges követelménye, hogy ne maradjon magára, ne keseredjen meg, hanem kapjon „pódiumot”, hogy hatni tudjon. A társadalmi, politikai feltételeken túl – ezzel összefüggésben – nélkülözhetetlen, hogy a visszacsatolás lehetőségeit biztosító eszközök rendelkezésre álljanak. Szükség van korszerű technológiákat kikísérletező laboratóriumokra és korszerűen felszerelt üzemekre. Szükség van olyan intézményekre, amelyek lehetőséget teremtenek az elméleti kutatáshoz nélkülözhetetlen szakirodalom előteremtésére, emellett szélesebb körben is segítik a kutatáshoz szükséges társadalmi légkör, a tömeges befogadó készség kialakulását és fejlődését.

Vizsgáljuk meg az elsőt: a feltételek alakulását. A mindenki előtt ismert üzemi rekonstrukciók, az új közintézmények a fejlődést jelzik. Az eredmények azonban részlegesek, a kutató munkához szükséges feltételek csak részben biztosítottak. Hiszen például a rekonstrukció csak a termelő terület korszerűsítésével jár elsősorban, és nem a kiszolgáló egységek (laboratóriumok, stb.) megteremtésével. Ugyanakkor az irodalmi szolgáltatás – témafigyelés, reprografikus eljárások, könyvtárközi kölcsönzés stb. – nagyütemű, az igényeket meghaladó fejlődése pedig – elvileg – biztosítja a legújabb információk birtoklását is. Tehát a feladat kettős irányú ebben az esetben is. A saját munkához való színvonalas, a lélektelen rutint kizáró viszony megköveteli, hogy értelmiségünk részben az adaptációs tevékenységgel fejlessze a termelési kultúrát, az e tevékenységben résztvevőket. Másrészt a társadalomtudományokkal, az alkotó- és előadóművészettel foglalkozó értelmiségünk úgy fejtsse ki önálló tevékenységét, hogy a város fejlődéséből következő kérdésekre adjon választ. Így alakíthatja ki saját arculatát, és ennek megfelelő közösségét.

A növekedés kamaszbetegsége mindig eredményben érzékelhető. Ezt az együttlétet figyelembe kell venni kulturális életünk összetevőinek vizsgálatakor is. A legfontosabb feladat, hogy kulturális gyakorlatunkat egységesebbé tegyük. Ebben vannak olyan természetű feladataink, amelyek végrehajtása közvetlenül ránk vár, vannak olyanok, amelyek országos intézkedést sürgetnek. Ez utóbbiak közül különösen fontos, hogy fejlődjenek az értékeket létrehozó emberi tevékenység területei és termékei, azok propagandája. A létrehozásukkor felhalmozódott ismeret kerüljön vissza társadalmunk életébe. Nyilvánvaló, hogy ehhez elsősorban arra van szükségünk, hogy meg-

változzon kulturális életünk belső struktúrája, benne közművelődésünk, oktatási rendszerünk. Ebből a felfogásból adódóan nyilván vannak megvalósítandó feladataink is. Hiszen a ma közigazgatásától, mérnöktől nem azt várjuk elsősorban, hogy énekeljen, szavaljon és színjátszon, hanem azt, hogy az ismereteinek minél nagyobb hányadát realizálja a gyár, a munkások érdekében. A tanártól azt, hogy a termelési tevékenység színvonalas elvégzéséhez mutassa fel és adja át a megfelelő ismereteket. A népművelőtől, hogy mind a termelés, mind a közoktatás számára gyűjtse össze az alap- és kiegészítő ismereteket; az összegyűjtött ismereteket megfelelő rendszerbe sorolja, és tárja fel, tegye hozzáférhetővé az érdeklődők számára. Ebben a felfogásban megtalálható mindenki számára a megfelelő hely, ahol képzettsége, kedve szerint végezheti tevékenységét.

Kulturális életünk berendezkedése még nem egészen ilyen racionális rendszeren nyugszik. Amihez hozzájárul az is, hogy a város korábbi fejletlenségéből következően az értelmiségtől általában azt is várjuk, hogy vegyen részt fizikailag a kulturális rendezvényeken (színház, mozi, könyvtár), azaz személyes példájával is alakítsa a fentiek irányába a városban kialakult közhangulatot. De azt is meg kell jegyeznünk, hogy értelmiségünk számára is létfontosságú az ilyen gyakorlat. Tennie kell, hogy szellemiségében is egészségesen fejlődjön, hogy elkerülje a provincializmus, szellemi tunyaság ellene gyakran – esetenként joggal – vádként felhozott állapotát.

A fejlődési „rendellenességnek” természetesen vannak további speciális jelei is. Az egyik legnagyobb veszély a szubjektívizmus erőteljes megjelenése: ha az önértékelés túl nagy teret kap, szükségszerű, hogy mások – és nem kizárólag elvek – ellen irányul. A meggyőzés és a vita helyébe tolokodó adminisztratív intézkedések, sürgető kívánságok jelenléte káros hatással van az irányításra is. Ezen túl káros hatása abban is mérhető, hogy elbizonytalaníthatja az alkotói tevékenységet, felerősítheti a tévedéseket, részben vagy egészben deformálhatja a város szellemi arculatát.

Nagy fogyatékosága kultúrpolitikai gyakorlatunknak, hogy már hosszú évek óta nem tud „nyitni” a termelésben dolgozó értelmiségiek alkotó bázisai felé. A város egyéb értelmiségi csoportjaihoz való kapcsolódásuk jelenleg is kezdeti, bizonytalan stádiumban van. Megtermelt értékeink csak igen szűk körre gyakorolnak hatást, lényegében városi szinten közösségi részvétlenség kíséri munkájukat. Az egyes csoportok – mozaikszerű létük miatt – egymás munkáját nem ismerik, aprózódási folyamatuk tovább tart.

Negatív irányba hatott az is, hogy e réteget jórészt mint „beszervezésre” várókat fogtuk fel. Számukra klubot és más fórumot kívántunk létrehozni, kevés sikerrel. Ugyanakkor azokra a természetes közösségekre, amelyek kezdtek kialakulni – különféle szakmai társaságokra gondolunk –, igen kevés figyelmet fordítunk, pedig igényelnék a nagyobb tördődést, mert most számukra csak a fővárosi központokkal tartott kapcsolat teremtené igen laza szervezeti-tartalmi életet. Természetes közösségekként való felfogásuk és egységes irányításuk javíthatna a tudományos kutatás tervezésén, kielégíthetné a még kevés, de már jelenlévő igényt a szakmai vitákra, klubestekre. Ezzel egészségesebb irányba fordulhatna a jelenlegi gyakorlat, mert az értelmiség számára túl általános érdeklődési körök helyett e munka mindennapjaihoz jobban illő természetes keretek telítődhetnének tartalommal, és maga a szervezési tevékenység – a belső kényszer által – jobban motiválódhatna. Persze azt is el kell mondanunk, hogy e – most ostorozott – felfogásnak reális alapjai voltak. Nevezetesen az, hogy e réteg is hajlamos arra, hogy bezárkózzék ismereteibe és magánéletébe. Gyakran hiányzott – és a tapasztalatok azt igazolják, hogy esetenként még ma is hiányzik – az a tulajdonsága, amely a megszerzett ismeretekből következne: a nagyobb aktivitás. Nagyobb aktivitás a közéletben, a termelési tevékenységben, a szellemi javak elsajátításában, ezek együttes fejlesztésében. Holott csak ez jelenthet számukra és a közösség számára is elfogadható programot.

Herold
László

Az értelmiségről van szó. A vele szemben támasztott és támasztható követelmények – a társadalom oldaláról – pontosan megfogalmazhatók a terelés, a létrehozás, az alkotás vonatkozásában. Megfogalmazhatók részleteiben és együttesen minden értelmiségi alkotói területre. Már sokkal nehezebb, ha más nézőpontot választva: a közélet oldaláról történik a követelmények kimondása. Pontosabban akkor jelentkezik a probléma, amikor a nagy társadalompolitikai kérdések réteg- s azon belül is helyi feladattá bontódnak fel. A munka, az alkotás, a társadalmi érdekű önmegvalósítás tulajdonképpen feltételezhető és elvárható minden, tevékenységét becsületesen teljesítő dolgozó embertől. A hivatás-fokú alkotás magasabb érték kategóriája e kört tovább erősíti.

Városunk stabilizálódó, állandósuló, egyre kevésbé fluktuáló értelmiségi rétege feltehetően – a számok és a létrehozott értékek bizonyítják – megfelel a fentebb leírt alkotó érték kategóriának. De ez a munkával, a létrehozással kapcsolatos identifikáció oldala, s ez még nem válasz a másokra: „az értelmiség a városban” problémára.

Egy adott város adott fejlődési szakaszában el lehet várni bizonyos dolgokat: reprezentatív megjelenést színházban, hangversenyen, tárlaton, szervezethez tudományos vagy más jellegű társaságokba, klubokba stb. Minden valószínűség szerint egy város kamasz-éveinek velejárója, talán nem is betegsége ez. (Éppen ezért milyen természetes, magától érthető szervezeti forma mindez a valóságos pubertás korában, konkrétan a középiskola gyakorlatában. Önmegvalósítás és szervezethez: a fejlődőben lévő, személyiséget alakító életkor egymásnak kiegészítő, egymást feltételező létformája.)

De a felnőttkor életformája más. S a probléma itt kezdődik. Az értelmiségi életformára vonatkozóan kitapinthatóan. A 70-es évek Salgótarjánja egyre több szinten hozzánő a kor követelményeihez. A rekonstrukció-szemlélet az alkotás lehetőségének reneszánszát is kezdi jelenteni, s ennek az a természetes velejáró igénye, hogy az alkotás körülményeinek korszerűsítésével az alkotó – inspirált belső igényű meghatározottsággal – teljesebben építhesse fel önmagát.

S a társadalmi érdekű önkifejtés, az önkifejtés fölpörgette akkumulálódás feszíti tovább az igényt: társas kapcsolati, tulajdonképpen közéleti igénnyé.

Városfejlődés-lélektant ismereteim szerint még nem irtak, pedig minden bizonyítással megvannak pl. a városban belüli rétegmeghatározások fejlődési törvényei.

Úgy tűnik – a mi esetünkben – az értelmiség jelenlétével reprezentáló, „példamutató” funkcióinak kamasz-szerepjátéka letompulóban, s kezd bontakozni a tényleges társadalmi cselekvés kora, korszaka. – Még ott a kamasz, bár kezd férfivá válni, de még nem az. Még annyi ismeret, tapasztalat nem feszül benne, hogy alkotó közéleti körre integrálódjék. Még csak keresi az utat: kisebb csoportokban, azonos érdeklődésű barátok körében. Még annyi erőt nem érez magában, hogy – a provincializmustól vagy éppen a kisszerűségtől felve – az értelmiségi közéletiségig merészkedjék, de annyit már igen, hogy kisebb, maga választotta körben megossza önmagát. Bártorságot kellene adni? Az alkotás körülményeit kellene érlelni?

A serdülő vívódik a felnőttkor küszöbén. De problémáit – ha segítséggel is – végigküzdi.

Dr. Muzsaj József

Az ismeretanyag az orvostudományban is egyre növekszik; a részterületek megfelelő szintű ismerete is csak állandó tanulással lehetséges. Ugyanakkor, a szakmai felaprózódás miatt jelentkezik az igény az egész átfogására, szintézis keresésére. Ahhoz, hogy az orvostudományt a gyógyító orvos mindig a kornak megfelelő szinten alkalmazza, igen sokat kell foglalkoznia saját továbbképzésével. És akkor még csak reprodukált, mert új szellemi termék, eredeti gondolat megvalósításához, az alkotáshoz további sok időre, tanulásra van szüksége. Ezért csak helyeselni lehet azt a politikát, amely az értelmiség közéleti tevékenységét „nem éneklésben, színjátékban” jelöli meg, hanem abban, hogy szakmai ismereteinek minél nagyobb része realizálódjon a társadalom javára . . .

A város alapellátásában résztvevő orvosok mindegyikének – és a városban élő többi orvos tetemes részének – mellékállást kell vállalnia, mert a lakosság igényeit egyelőre csak így tudja kielégí-

teni. Városunkban több az orvosi állás, mint ahány orvos van rá. Az időhiány miatt az orvosok szakmán kívüli társadalmi tevékenységére csak korlátozottan lehet számítani, de közéleti tevékenységnek tarthatjuk a napi munka közben jelentkező orvos-beteg kapcsolatot is, amely nagyszámú emberrel való foglalkozást jelent, s melynek során az orvos egészségügyi felvilágosítást végez. Az orvos bizonyos mértékig akaratlanul is befolyásolja környezetét. Szem előtt van az orvosok magánélete is, s a példájuk követőkre találhat mind jó, mind rossz irányban.

Általánosan jellemző az értelmiségre, de az orvosokra különösen, hogy pusztán adminisztratív eszközökkel alig lehet náluk valamit is elérni. Az orvosok nagyobb része hajlandó a magasabb szintű kívánalmaknak eleget tenni, ha azok hasznosságáról meggyőződik. A jobbik és nagyobbik rész magától is keresi az újabbat, jobbat, gyakran meg is találja és alkalmazza munkájában. Ilyenkor tiszteletben kell tartani az egyén szabadságát, hogy az alkotó kedv és a jó közérzet a munkában megmaradjon. Az egyéni megítélés jó példáját nemegyszer láttam a város politikai és állami vezetőitől. Persze, ehhez ismerni kell az embert is, a céljait is. Noha nem lehet minden értelmiségre külön kategóriát kidolgozni, és keresni kell a közös jellemzőket; azért az egyik ilyen közös tulajdonságuk kétségkívül elismerhető: akkor dolgoznak szívesen, ha olyan célkitűzést valósíthatnak meg munkájukkal, amelynek értelmességéről meggyőződtek.

Venezs
Ernő

Ha őszinték akarunk lenni, akkor az „alkotóműhelyt” csak idézőjelbe tehetjük. Mert – szerintem – igazi, eleven műhelyek nem alakultak még ki. Olyanok, ahol megfelelő tárgyi feltételek mellett, belső igényből fakadó kohézió hozna össze értelmiségi köröket. Egy gyors végigpillantást: a MTESz-nek helye sincs, a Közgazdasági Társaság talán a Főiskolával lábra kap, a Pedagógiai Társaság csak papíron él, az orvosoknak sincs itt tudtommal semmilyen tudományos körük; sem a TIT-ben nem alakult ki, sem a Művelődési Központban nincs valamilyen állandó, aktív, reményt keltő kör. Nem érnek rá az emberek? Nincs igény vagy alkotókedv?

Az hiszem, az utóbbival van baj! Az együttműködés igényével! Mert lehe-

tőség azért lenne. Mi például szívesen adnánk otthont egy értelmiségi körnek! A KISZ által kezdeményezett fiatal értelmiségi klub támogatásában is örömmel vállaltunk szerepet. Kínáltuk a lehetőséget a pedagógusoknak, próbálkoztunk a képzőművészek körében is. Nem találunk kellő visszhangra!

A „műhely” a közös célért vállalt közös alkotómunka teremtené meg. S bár van sok nemes cél, megoldandó feladat, alkotóképes személyiség is; műhely még-sincs igazán! Véleményem szerint a belső szükség, az együttműködés alkotó örömeinek íze, s a műhelymunkának nyomán fakadható jelentős eredmények felismerése hiányzik. Persze magyarázatok vannak. Nem hiszek bennük! A lényegről terelik el a figyelmet. Más oldalról pedig: érezniük kell, hogy szükség van rájuk, odafigyelnek véleményükre, alkotó javaslataikra! Ez a tudat is szükséges!

A megyeszékhely több mint ezer értelmiségi dolgozójának gondolatai és perspektívái önmagukban is felelős töprengésre méltó témakört alkotnak, s általánosabb érvényű kérdésselvetésekre is alkalmasak. A téma – az értelmiség helyzete és társadalmi feladatai – országos elemzések tárgya volt a közelmúltban (a Társadalomtudományi Intézet vizsgálta, majd publikálta a vidéki értelmiség helyzetével kapcsolatos tapasztalatokat), s néhány hónappal ezelőtt a Nógrád hasábjain is hangot kaptak e problémákör legfontosabb elemei.

Ez alkalommal a Salgótarjánban dolgozó értelmiség munkájáról, annak feltételeiről, a tevékenységével kapcsolatos igényekről esett szó, lényegét tekintve azonban az értelmiség közéleti hivatása és jelenlegi feladatvállalása az eszmecsere tárgya. Hasznos dolog erről szót ejteni, hiszen a legtöbb félreértés az értelmiség körül – s magán az értelmiségen belül is – e ponton adódott.

Köztudott – s az izmosodó város-szociológia kutatási eredményei ezt alátámasztják –, városra egy települést nem csupán a lélekszám, a közművesítés foka, a munkahelyek és szolgáltató intézmények száma tesz, hanem az egy lakóhelyen élők közösségtudata, városhoz való viszonya, s az ennek nyomán kialakult magatartási modellek is. Salgótarján értelmiségének közösségtudata – éppen, mert az értelmiség száma az elmúlt években nőtt meg, s mert korábbi téves beidegződések, vélekedések terheit és nyomait is magán viseli – most van születőben.

A közösséghez, a város közösségéhez tartozás legfőbb motívuma a munkahelyi tevékenység, annak színvonala és látható eredményei. E tekintetben az értelmiségi munka sok, tiszteletreméltó produktuma sorakoztatható fel a kétségtelenül jogos hiányérzet ellenére is. A munkahelyi tevékenység szintje és eredményei az értelmiség differenciálódása, egyes csoportjainak elkülönülése folytán még nem alakítja a város szellemi arculatát. A humán és műszaki, a pályakezdő és idősebb, az irányításban és szervezésben – végrehajtásban résztvevő értelmiség helyzete, gondolatai eltérőek, de feladataikban számos közös vonás van. Ez elsősorban a város légkörének, szellemi arculatának alakításában tapintható ki. Olyan területeken érzékelhetők ezek, amelyek részben magukba foglalják a szakmai tevékenység elemeit, de azokon túl is mutatnak. Az alkotómunka elengedhetetlen feltételei közé sorolható légkör, kölcsönös érdeklődés és ösztönzés, egymás munkájához kapcsolódás és a megszületett produktumok kisugározatása műhelyek születését és a szemlélet, a magatartás változását is feltételezi.

A műhelyek csak részben alakultak ki, mert többek között az ahhoz szükséges pozitív értelmű értelmiségi szemlélet és közösségtudat is csak születőben van, s mert a társadalom igényeit közvetítő politikai szféra sem mindig következetesen és kellő konkrétsággal fogalmazta meg követelményeit.

A szemléleti-magatartásbeli tényezők problémái pedig az értelmiségi hivatás értelmezésében nyilvánulnak meg. Nem ritkán tapasztalható az a vélemény, amely szerint az értelmiség elsődendő és kizárólagos feladata a szakmai munka intenzitásának, minőségeinek fokozása. Az értelmiség aktívabb részvétele a politika gyakorlati munkájában (a döntések előkészítése, a végrehajtás feltételeinek javítása, a döntések társadalmi kontrolljában való részvétel) és a közéletben (új értékrendek és magatartásformák elfogadtatása és terjesztése, közgondolkodás alakítása) és a város komoly művelődési hátrányainak csökkentésében vállalt munka az a lehetőség, amely egyrészt az értelmiség különböző rétegeit összekapcsolhatja, másrészt a városhoz tartozás élményét, érzését elmélyítheti.

Am a tehetetlen sajnálkozás helyett megoldást kell keresni. Mert az alkotó értelmiségi körökre, műhelyekre szükség van! Hogyan lehetne hát „beszoktatni” az érintetteket a közösségbe? Segíteni egymás és a közös munka felé őket úgy, hogy önmaguk megújulása és városunk haszna is megvalósuljon?

Javaslatom a Megyei Művelődési Központban szándékolt új kezdeményezésünk.

„Látóhatár”-klubbá akarjuk kialakítani klubhelyiségünket. olyan helyre, ahová bármikor, bármilyen témával betérhet bárki, és megfelelő tájékoztatást kaphat a ma már igen nagy mennyiségű információ-tömegben. Tájékoztatást a társadalom, politika, tudomány, művészet, az emberi kultúra megnövekedett köreiből. Segítséget akarunk adni meglévő ismeretek elrendezésében, kapcsolatuk megteremtésében, az új ismeretek felé való orientálásban.

Ezt oly módon szeretnénk elérni, hogy az írásos, az audio-vizuális és rendezvényeszerű tájékoztatást egyaránt fel akarjuk használni. De szoros összefüggést teremtve a Megyei Könyvtár, a TIT, az Oktatási Igazgatóság, a TV és több más nagy lehetőségekkel rendelkező intézménnyel, szervezettel.

Hogyan lesz ez a „műhely” műhelye? Úgy, hogy a fiatal és idősebbet, tanuló dolgozót egyaránt beszoktathat egy olyan körbe, ahol szellemi életét gondozhatja. Másrészt itt nemcsak passzív szerepe lehet valakinek, hanem egymás művelésének alkotó munkásává válhat. No és a köröknek sem kell lehatároltnak lenniük! Nem a kor és foglalkozás, hanem az érdeklődés hozza ide a látogatókat.

S a rendszeres látogatók, a látóhatáron permanensen tájékozódók később differenciálódhatnak is a maguk által megszabott látóhatár körén.

Irányítás, műhely és szemlélet korszerűsítése alapfeltételei a város nagykorúsodásának, az értelmiségi hivatás magasabb szintű gyakorlásának. Végezetül: az önvizsgálat és eszközkeresés szándékával Salgótarján gondolatairól esett itt szó, de tudva, hogy – eltérő lokális színekkel ugyan –, a megyében s másutt is hasonló jelenségek, feladatok megoldása vált sürgető szükségletté. (Szerkesztőség)

